

Agnieszka Owczarek

Akademia Rolnicza w Szczecinie
Wydział Ekonomiki i Organizacji Gospodarki Żywnościowej

Uwarunkowania ekonomiczne jako czynnik rozwoju agroturystyki w Polsce

Wstęp

Polskie rolnictwo ma duże znaczenie społeczne i ekonomiczne. Obszary wiejskie charakteryzują się wysoką stopą bezrobocia zarówno rejestrowanego, jak i ukrytego. W związku z powyższym, jednym z najważniejszych celów polityki gospodarczej powinna być walka z bezrobociem oraz tworzenie nowych miejsc pracy na wsi. Jedną z metod jest wspieranie zróżnicowania działalności gospodarczej oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.

Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi podejmuje szereg działań prowadzących do poprawy sytuacji materialnej mieszkańców obszarów wiejskich. Sposobem na to jest rozwój agroturystyki, pozwalającej czerpać dochody z działalności pozarolniczej.

W państwach Europy Zachodniej przemysł agroturystyczny rozwija się bardzo dynamicznie ponieważ spędzanie czasu wolnego na wsi – na łonie natury – stało się powszechne. Można wręcz mówić o modzie na agroturystykę. Spowodowane jest to przede wszystkim możliwością bliskiego kontaktu z przyrodą, spędzaniem czasu w ciszy i spokoju, w zdrowym środowisku, w którym brak jest zanieczyszczeń i spalin.

W pracy opisano poszczególne grupy czynników warunkujących rozwój agroturystyki w Polsce, szczególny nacisk kładąc na uwarunkowania ekonomiczne.

Wykorzystując dane publikowane przez Instytut Turystyki, przeprowadzono analizę dynamiki zmian liczby kwater agroturystycznych oraz liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004. Dokonano ich prognozy na lata 2006-2008 z wykorzystaniem wyznaczonych wcześniej wartości indeksów indywidualnych.

Czynniki rozwoju agroturystyki w Polsce

Do czynników warunkujących rozwój agroturystyki w Polsce można zaliczyć m.in. czynniki:

- środowiskowe,
- prawne,
- społeczne,
- ekonomiczne,
- gospodarcze,
- ekologiczne.

Do czynników środowiskowych zaliczyć można przede wszystkim geograficzne położenie Polski oraz fakt, że obszary wiejskie zajmują około 93% powierzchni całego kraju. Piękne wiejskie krajobrazy, góry, lasy, rzeki i jeziora znacznie zwiększają atrakcyjność polskich obszarów wiejskich. Bogactwo flory i fauny lasów i łąk pozwala rozwijać turystykę poznawczą oraz prowadzić obserwacje gatunków chronionych. Bliskość rzek i jezior umożliwia uprawianie sportów wodnych oraz łowienie ryb. Turyści mogą również uczestniczyć w codziennym życiu gospodarzy pomagając w oporządzaniu zwierząt gospodarskich i pracach polowych.

Kolejną grupą czynników warunkujących rozwój agroturystyki są uwarunkowania prawne. Usługi agroturystyczne podlegają przepisom o prowadzeniu działalności gospodarczej jak każda działalność usługowa. W celu ułatwienia i zachęcenia mieszkańców obszarów wiejskich do prowadzenia tego typu działalności wprowadzono szereg wyjątków i ułatwień mogących mieć szczególne znaczenie dla osób, które działalność agroturystyczną zamierzają prowadzić jako zajęcie dodatkowe.

Do najważniejszych zagadnień prawnych związanych z działalnością agroturystyczną można zaliczyć (Sznajder, Przezbórska 2006):

- obowiązki związane z podejmowaniem i zgłaszaniem działalności gospodarczej,
- obowiązek rozliczenia podatku dochodowego z tytułu dochodów osiągniętych z turystyki oraz podatku od towarów i usług (VAT),
- obowiązki sanitarne związane z wynajmowaniem pokoi oraz regulujące przygotowanie i wydawanie posiłków;
- obowiązki przeciwpożarowe,
- prawo budowlane,
- ochrona środowiska, zwykle związana z uruchamianiem kempingów i pól biwakowych poza obszarem zabudowanym,
- obowiązki meldunkowe, statystyczne i inne.

Uwarunkowania społeczne dotyczą przede wszystkim postępu kulturalnego, mającego związek z kontaktem mieszkańców wsi z inną grupą społeczną, do której należą agroturyści. Pozwala to na rozszerzanie horyzontów i podnoszenie standardu kulturalnego. Dodatkowe dochody uzyskiwane dzięki prowadzeniu działalności agroturystycznej pozwalają na wzrost standardu życia. Mieszkańcy obszarów wiejskich mają możliwość poznania obyczajów, poglądów i zainteresowań mieszkańców miast, co może powodować chęć podnoszenia standardów życia również na płaszczyźnie kulturalnej.

Kolejną grupą czynników są czynniki gospodarcze. Najważniejszymi korzyściami płynącymi z rozwoju agroturystyki jest wzrost aktywności ludności wiejskiej w poszukiwaniu alternatywnych form przedsiębiorczości. Prowadzenie działalności agroturystycznej powoduje wzrost konkurencji na rynku, a tym samym prowadzi do pobudzenia koniunktury gospodarczej. Obecna sytuacja materialna mieszkańców wsi często jest bardzo trudna, dlatego też bardzo ważnym czynnikiem jest możliwość uzyskania dodatkowego dochodu w gospodarstwie.

Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekologiczne, można mówić przede wszystkim o wzroście świadomości ekologicznej. Rolnicy prowadzący jedynie działalność rolniczą nie czują potrzeby troski o otoczenie. Wzrost świadomości ekologicznej spowodowany jest przymusem dbałości o środowisko naturalne ze względu na pobyt turystów na terenie gospodarstwa. Próby zapewnienia produktu jak najlepszej jakości powodują konieczność wprowadzania wielu ekologicznych rozwiązań, tj. np. oczyszczalnie ścieków. Wzmocniony ruch ludności powoduje konieczność wprowadzania inwestycji ochronnych na terenach wiejskich.

Czynniki ekonomiczne rozwoju agroturystyki

Na rozwój agroturystyki w Polsce mogą mieć wpływ różne czynniki ekonomiczne: bezpośrednie i pośrednie. Bezpośredni wpływ na decyzję o podjęciu działalności agroturystycznej mają takie czynniki ekonomiczne, jak (Sznajder, Przezbórska 2006):

- zasoby i czynniki w agroturystyce,
- analiza nakładów i efektów,
- wyliczenie kategorii nakładów, dochodów i kosztów,
- kalkulacje kosztów produkcji produktów i usług agroturystycznych,
- finansowa analiza działalności gospodarczej,
- punkt progowy działalności agroturystycznej,
- ryzyko w agroturystyce.

Analiza ekonomiczna działalności gospodarstwa agroturystycznego pozwala stwierdzić, czy funkcjonowanie gospodarstwa przynosi dochody, czy też straty. W przypadku, gdy gospodarstwo osiąga dochody, analiza pozwala na znalezienie sposobu ich zwiększenia, jeżeli natomiast ponosi straty, umożliwia znalezienie przyczyn takiego stanu oraz sposobu jego eliminacji.

Pozostałe, opisane poniżej czynniki ekonomiczne mają pośredni wpływ na rozwój działalności agroturystycznej i to na ich analizie skupia się praca.

Część gospodarstw rolniczych posiada zasoby, które mogą zostać wykorzystane do prowadzenia działalności agroturystycznej. Należą do nich np. nieużywane pomieszczenia w budynku mieszkalnym, niewykorzystywane zabudowania gospodarcze, jak również leżące odłogiem grunty rolne. Niektóre z tych zasobów mogą zostać wykorzystane od razu, inne zaś wymagają poniesienia odpowiednich nakładów inwestycyjnych. Uruchomienie działalności agroturystycznej pozwala na osiąganie dodatkowych dochodów nie tylko gospodarzowi, ale również innym usługodawcom prowadzącym działalność na tym terenie. Zarabiają właściciele sklepów, producenci wyrobów rzemieślniczych, stacje benzynowe itp. W stosunkowo krótkim czasie uruchamiany jest tzw. efekt mnożnikowy pozwalający rozwijać lokalną koniunkturę gospodarczą. W związku z tym, w wielu krajach przywiązuje się dużą wagę do rozwoju działalności agroturystycznej.

Rzeczony rozwój agroturystyki przede wszystkim zwiększa szanse rolników na rozwój gospodarstw w sferze pozarolniczej i pozwala tworzyć nowe miejsca pracy na obszarach wiejskich. W mieszkańcach wsi wyzwała się aktywność, która powoduje poszukiwanie alternatywnych sposobów zarobkowania i wykorzystania walorów gospodarstwa rolniczego.

Do skutecznym sposobem zarówno na uzyskanie dodatkowych dochodów, jak i na wykorzystanie potencjału gospodarstwa rolnego jest oferowanie turystom zakwaterowania i wyżywienia. Dalsze możliwości uzyskania dodatkowych dochodów kryją się w zaspokajaniu potrzeb dotyczących sposobów spędzania czasu wolnego.

Wzrost ruchu turystycznego na obszarach wiejskich pozwala na:

- rozwój twórczości ludowej i rzemiosła,
- szybszy postęp produkcji rolnej,
- tworzenie dodatkowych miejsc pracy,
- wspieranie rozwoju infrastruktury,
- wzrost gospodarczy.

Wszystkie wymienione czynniki ekonomiczne mają decydujący wpływ na rozwój agroturystyki w Polsce. W związku z tym, w dalszej części pracy przedstawiono kształtowanie się liczby gospodarstw agroturystycznych i liczby miejsc noclegowych w latach 2001-2004 w województwie zachodniopomorskim oraz wyznaczono ich prognozę. Celem tego działania jest zobrazowanie potencjału i możliwości rozwoju gospodarstw agroturystycznych.

Metodyka

Do indeksów indywidualnych należą: indeks stały (jednoprzedstawowy) wyznaczony na podstawie wzoru:

$$i_s = \frac{Y_n}{Y_0} \cdot 100$$

oraz indeks ruchomy, inaczej okreśłany mianem łańcuchowego, wyznaczany za pomocą wzoru:

$$i_r = \frac{Y_n}{Y_{n-1}} \cdot 100$$

Znając wartości obu indeksów, można wyznaczyć prognozę, za pomocą wzoru:

$$y_i^* = y_0 \cdot (1 + p)^n$$

Oznaczenia zastosowane w powyższych wzorach są następujące:

Y_n to wielkość zjawiska w badanym okresie,

Y_0 to wielkość zjawiska w okresie przyjętym za podstawę do porównania,

Y_{n-1} to wielkość zjawiska w okresie, który poprzedza badany okres,

r_1, r_2, r_N to indeksy ruchome (łańcuchowe),

y_0 to wielkość zjawiska w okresie przyjętym jako podstawowy,

p to stopa wzrostu,

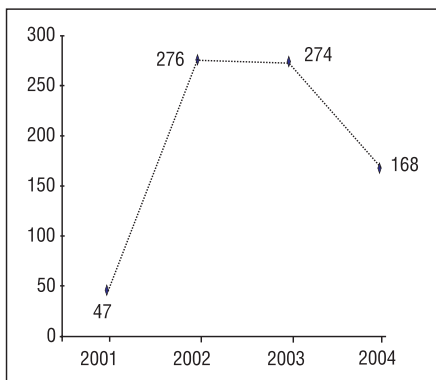
n to liczba okresów pomiędzy okresem podstawowym a okresem prognozowanym.

Indeksy stałe i ruchome zawsze przyjmują wartości dodatnie. W przypadku, gdy wartość indeksu jest mniejsza od 100 ($i_s, i_r < 100$), można mówić o spadku poziomu badanego zjawiska, w stosunku do jego wartości w okresie, który został przyjęty jako podstawa do porównania. Drugim przypadkiem jest wartość indeksu większa od 100 ($i_s, i_r > 100$). Wtedy to, można mówić o wzroście poziomu badanego zjawiska, w stosunku do jego wartości w okresie, który został przyjęty jako podstawa do porównania. Ostatnim przypadkiem, z jakim można się spotkać badając dynamikę zmian za pomocą indeksów indywidualnych jest wartość indeksu równa 100 ($i_s, i_r = 100$). Wtedy to, poziom zjawiska w badanym okresie i w okresie przyjętym za podstawę porównania ma taką samą wartość.

Analiza

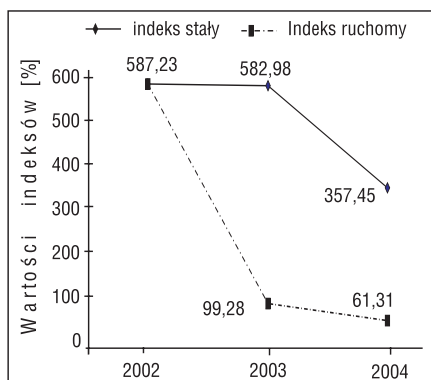
Do analizy liczby kwater agroturystycznych (ryc. 1) i liczby miejsc noclegowych (ryc. 2) w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004 wykorzystano dane publikowane przez Instytut Turystyki. Zaprzestanie prowadzenia badań dotyczących rozwoju agroturystyki przez Główny Urząd Statystyczny, uniemożliwia porównanie tych wielkości z latami poprzednimi.

Wyznaczając wartość indeksu stałego dla liczby kwater agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim, za podstawę porównania (Y_0) przyjęto rok 2001.

Ryc. 1. Liczba kwater agroturystycznych w latach 2001-2004 w województwie zachodniopomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Ryc. 2. Wartości indeksów stałego i ruchomego dla liczby kwater agroturystycznych w latach 2001-2004 w województwie zachodniopomorskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Analizując wartości indeksu stałego i ruchomego, można powiedzieć, że liczbę kwater agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004 charakteryzuje trend malejący.

Wartości indeksu stałego są większe od 100, co pozwala wnioskować o wzroście liczby kwater agroturystycznych w latach 2002-2004, w stosunku do ich liczby w roku 2001, który został przyjęty jako podstawa do porównania. W roku 2002 w stosunku do roku 2001 nastąpił ponad pięciokrotny wzrost

Tab. 1. Wartości indeksu stałego i ruchomego liczby kwater agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004

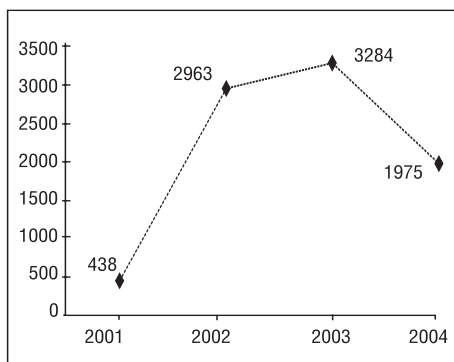
Indeks stały		Indeks ruchomy	
2002/2001	587,23	2002/2001	587,23
2003/2001	582,98	2003/2002	99,28
2004/2001	357,45	2004/2003	61,31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

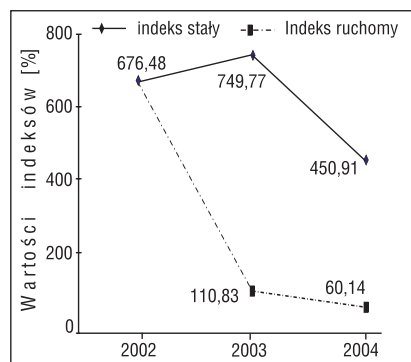
do roku 2001 nastąpił ponad pięciokrotny wzrost liczby kwater agroturystycznych. W roku 2003 wzrost ten był nieco mniejszy, natomiast w roku 2004 w stosunku do roku 2001 zanotowano wzrost jedynie o około 357,45%.

W przypadku wartości indeksu ruchomego, jedynie jego pierwsza wartość jest większa od 100. Z tego wniosek, że tylko na przełomie lat 2001/2002 nastąpił wzrost liczby kwater agroturystycznych o około 587,23%. Na przełomie lat 2002/2003 i 2003/2004 wartości indeksu ruchomego były mniejsze od 100. Można więc powiedzieć, że nastąpił spadek liczby kwater agroturystycznych, w stosunku do ich liczby w latach poprzednich, przyjętych za podstawę do porównania.

Wyznaczając wartość indeksu stałego dla liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim, za podstawę porównania (Y_0) przyjęto rok 2001.

Ryc. 3. Liczba miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w latach 2001-2004 w województwie zachodniopomorskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Ryc. 4. Wartości indeksów stałego i ruchomego dla liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w latach 2001-2004 w województwie zachodniopomorskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Analizując wartości indeksu ruchomego, można powiedzieć, że liczbę miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004 charakteryzuje trend malejący, natomiast w przypadku indeksu stałego wartości te ulegają pewnym wahaniom.

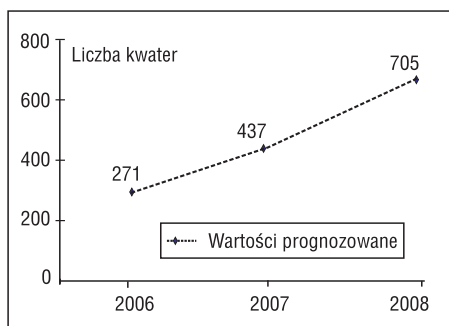
Tab. 2. Wartości indeksu stałego i ruchomego liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2001-2004

Indeks stały		Indeks ruchomy	
2002/2001	676,48	2002/2001	676,48
2003/2001	749,77	2003/2002	110,83
2004/2001	450,91	2004/2003	60,14

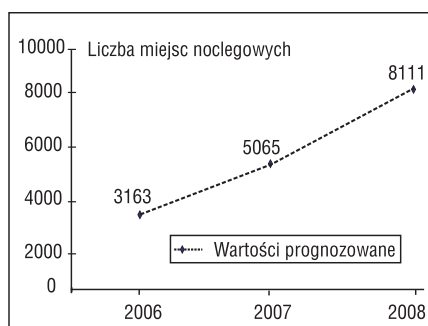
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Wartości indeksu stałego są większe od 100, co pozwala wnioskować o wzroście liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w latach 2002-2004, w stosunku do ich liczby w roku 2001, który został przyjęty jako podstawa do porównania. W roku 2002 w stosunku do roku 2001 nastąpił wzrost liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych o około 676,48%. W roku 2003 wzrost ten był znacznie wyższy i wynosił około 749,77%. W roku 2004 w stosunku do roku 2001 zanotowano wzrost o około 450,91%.

W przypadku wartości indeksu ruchomego, dwie pierwsze jego wartości są większe od 100. Z tego wniosek, że na przełomie lat 2001/2002 oraz 2002/2003 nastąpił wzrost liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych kolejno o około 676,48% oraz 110,83%. Na przełomie lat 2003/2004 wartości indeksu ruchomego

Ryc. 5. Wartości prognozowane liczby kwater agroturystycznych na lata 2006-2008 w województwie zachodniopomorskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

Ryc. 6. Wartości prognozowane liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych na lata 2006-2008 w województwie zachodniopomorskim
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Instytutu Turystyki.

były mniejsze od 100. Można więc powiedzieć, że nastąpił spadek liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych, w stosunku do ich liczby w latach poprzednich, przyjętych za podstawę do porównania.

Dokonano prognozy liczby kwater agroturystycznych i liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim na rok bieżący i lata 2007-2008. Do tego celu wykorzystano wyznaczone wartości indeksów indywidualnych oraz dane Instytutu Turystyki za lata 2001-2004. Za okres podstawowy przyjęto rok 2004. Wyniki prezentują ryciny 5 i 6.

Na podstawie wykonanych obliczeń, można przypuszczać, że zarówno liczba kwater agroturystycznych, jak i liczby miejsc noclegowych w kwaterach agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim w latach 2006-2008 będzie wykazywała tendencje rosnące.

Podsumowanie i wnioski

Agroturystyka to sektor charakteryzujący się licznymi powiązaniem społeczno-gospodarczymi zarówno na płaszczyźnie lokalnej, regionalnej, krajowej, jak również międzynarodowej. Tak duży potencjał tej jeszcze nowej i nie w pełni rozwiniętej w Polsce działalności przysparza wielu problemów podczas prób analizy. Spowodowane jest to ograniczoną liczbą danych gromadzonych dotychczas przez GUS, a od roku 2001 przez Instytut Turystyki oraz prowadzeniem badań statystycznych na różnych płaszczyznach.

Prowadzenie działalności agroturystycznej przez mieszkańców obszarów wiejskich przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy niezwiązanych z bezpośrednią działalnością rolniczą oraz do zwiększania dochodów mieszkańców wsi. Pozwala to na podnoszenie standardu życia i stwarza możliwości rozwoju młodego

pokolenia. Bardzo ważny jest również postęp organizacyjno-techniczny spowodowany wymaganiami odnośnie do rozbudowy i modernizacji infrastruktury technicznej oraz koniecznością dostosowania poziomu i jakości usług do warunków panujących w pozostałych krajach Unii Europejskiej.

Liczba kwater agroturystycznych oraz znajdujących się w nich miejsc noclegowych ulega ciągłym wahaniom. Pomimo to, można przypuszczać, że zarówno bezpośrednio, jak i pośrednio czynniki ekonomiczne będą miały pozytywny wpływ na rozwój działalności agroturystycznej na terenie Polski. Z przeprowadzonej analizy wynika, że agroturystyka jest modną formą spędzania czasu wolnego. Świadczą o tym zarówno prognozy liczby kwater agroturystycznych, jak i liczby miejsc noclegowych w gospodarstwach agroturystycznych, wykazujące stopniowy wzrost obu tych wartości.

Literatura

- Sznajder M., Przezbórska L., 2006, *Agroturystyka*, PWE, Warszawa.
Turystyka polska w 2002 roku. Układ regionalny, 2003, Instytut Turystyki, Warszawa.
Turystyka polska w 2004 roku. Układ regionalny, 2005, Instytut Turystyki, Warszawa.